

Saber que hem perdut

ANDREU COMILA

POESIA

Màrius Sampere i Passarell, *Jerarquies*. Premi internacional de poesia Laureà Mela 2003. PROA. Barcelona, 2003.

William Blake, al poema *Auguries of innocence*, proclama que "n'hi ha que neixen en la nit infinita" ("some are born to endless night"). I ho fa per palesar, místicament, que hi ha gent triada per Déu, capaç de veure més enllà de la forma real (palpable) de les coses... Si d'aquesta afirmació en treiem les connotacions cristianes, tindrem una definició simple de l'abstracció. I si l'apliquem a la literatura, tindrem bona part de les avantguardes i allò que defineix la poesia (¿què hi ha de més abstracte que constatar, descriure, plasmar un paisatge o un sentiment a través d'uns símbols anomenats paraules?). Això no obstant, no tota la poesia té el mateix grau d'abstracció, ni tots els poetes són capaços d'abstreure's, de mirar què s'amaga darrere el mirall, allà on no arriben els sentits.

UN QUADRE DE ROTHKO

Llegir un poema de Màrius Sampere és com mirar un quadre de Mark Rothko. És patir un xoc de sensacions. És ser transportat a l'essència de l'home, al reconeixement dels seus límits i a la seva projecció infinita. Kierkegaard, a *La malaltia mortal*, ens dóna una definició d'aquest home que busca Sampere, també Rothko: "L'home és una síntesi d'allò finit i d'allò infinit, d'allò temporal i d'allò etern, de llibertat i necessitat; en resum: és una síntesi". L'home, doncs, és la conjugació de moltes recerques i de molts perquè: la llum, la mort i el jo. Tres conceptes que són el gran eix que mou les últimes creacions del poeta barceloní, que amb *Les imminències* i aquest últim *Jerarquies* ha sabut combinar-los amb prou equilibri per donar sortida a una de les millors obres poètiques dels últims temps. Als anteriors *Subllum* i *Demíurgica* no havia trobat encara aquest equilibri assolit a hores d'ara.

Isidor Cònsul, a l'epíleg de *Subllum*, ens acosta massa l'obra de Sampere a la de

Rilke, quan, de fet, l'autor català és en el pol oposat, molt més a prop dels expressionistes alemanys, contemporanis de l'escriptor txec. Kurt Pinthus, a l'excel·lent antologia expressionista *El crepuscle de la humanitat*, traduïda recentment per Edicions de 1984, constata que les paraules *home, món, Déu i germà* són les que més sovint fan servir poetes com ara Trakl, Benn i Däubler. En aquest *Jerarquies* de Sampere també les trobem a tot arreu, llevat de *germà*, la qual és substituïda per *llum*, una de les particularitats de Sampere i de la seva poesia en ge-

qual cal sobreviure. Com un perdedor més en la història, es reconeix en el patiment dels homes i pot afirmar, sense cap engruna de dubte, que el bé no és res més que "la imperfecció del mal" (*Transeünts*).

LA IDEA DE LA REDEMPCIÓ

"Jo sóc l'absència / de qui omple de vida", diu Sampere a *Fet i fet, la història*, una de les composicions més reeixides d'aquest *Jerarquies*. Com que no creu en aquest Déu dominant (única presència i possibilitat de la Terra), tampoc no creu en la salvació i s'exclou del discórrer del

o la llum, per exemple- per donar sortida al seu univers i fer-lo entenedor als seus interlocutors (la seva mare morta fa trenta anys o el seu lector).

Sampere és un ferm convençut que el Déu que ens han venut, simple idea mental, ha mort. Per això, a *Transeünts*, a banda de constatar que el mal ha guanyat la batalla, veu com els déus actuals no són més que "ressons successius, / com quan les grutes pensen"; un simple eco d'altres temps, encara present en el nostre imaginari cada cop més decadent. Nietzsche ja ens va ad-

vertir del caos que s'acostava amb la mort del Déu cristià: Auschwitz i Hiroshima són només dos exemples. El poeta català ens dóna més proves i demostra que Déu està tan mort com vendre i comprar són "l'himne al Sol, el sacrifici / de la sang erràtica / i circular" (*Res tan cert*). Així, en un moment determinat, és capaç de dir: "Jo sóc la mort que no trobo" (*Desviacions*). I, més tard, justificar-ho amb un: "Perquè us dic, ben de debò, que les muntanyes / són molt més altes que la veritat" (*Exegesi del sermó*). Per palesar ben clarament que l'única veritat és la nostra, que la mort s'acaba en nosaltres i que "els dies passen / i l'endemà no arriba mai" (*Exegesi del sermó*).

I TROBA LA LLUM...

Però com Foix a *Sol i de dol* ("Visc de la Mort i Ella m'exalta"), en Ella, en la seva humil recerca, Sampere troba la llum, la que l'il·lumina per dins i la que l'enlluerna per fora, per exposar el seu punt de vista sobre tot, tot sabent-se prescindible. El punt màxim d'aquest *Jerarquies* l'assoleix en el seu poema més llarg (*Ròssec*), quan diu: "Si també / existeix el bastó [la vida] i jo visc, / no cal que visqui déu. O també tots dos. / O també tots tres. O potser estem tots morts, / i també estem morts". És a dir, que el nostre destí està en la vida, en com ens la creguem, tot sabent que hem perdut.

Són aquests sentiments el que ens provoca la lectura de Màrius Sampere, un viatge abstracte fins a nosaltres mateixos amb un vers lliure que respira llibertat d'"aus migratòries", malgrat el sentit negatiu i fosc de l'existència que els seus poemes transmeten.

MÀRIUS SAMPERE, ÚLTIM GUANYADOR DEL PREMI LAUREÀ MELA

neral (per això s'apropa tant a l'abstracció pictòrica).

Pinthus, el 1959, també ens diu que aquells poetes dels anys 10 i 20 pensaven que "l'home només es pot salvar per l'home". Sampere, gairebé un segle més tard, s'adona del fracàs absolut de la humanitat i per això ja no creu ni en l'home. Així, és capaç de transcendir la gran veritat socràtica: "Saber vol dir / saber que has perdut" (*Fa segles que no sóc au*). Conscient d'això, de l'abocament a l'extinció, el poeta adopta l'afirmació de Heidegger ("el temps és el com") i s'abandona "a la idea magistral, / la primera del món", es lliura a la vida, l'única idea per la

món; s'aplega amb "tots els qui s'han quedat fora", dels quals porta amb ell "les ires". L'únic que l'interessa és fer immortals els seus companys de viatge: el record actua com a mecanisme redemptor d'un home que no creu en el Déu dels cristians (això també l'allunya de Rilke), però sí que confia en un déu natural, una entitat que ens sotja i vigila i assegura una certa harmonia natural. I és que la poesia de Sampere traspua un agnosticisme convençut, com el d'Albert Camus, preparat per enfrontar-se al Déu dominant i deixar-lo de banda, desplaçar-lo, alhora que fa servir la cultura catòlica -la idea de la redempció abans esmentada

NARRATIVA

Aventures carlines

VICENT USÓ

Joan Andrés Sorribes, *La creu de Cabrera*. Premi Enric Valor 2003. EDICIONS BROMERA. Alzira, 2003.

El premi Enric Valor de novel·la, un dels més ben dotats de la literatura catalana, ha vingut a reparar, de manera indirecta, la indiferència amb què transità l'anterior -i magnífica- novel·la de Joan Andrés Sorribes: *Noverint universi*. Una obra esplèndida que, com tantes altres, acabà immerescudament diluïda enmig de la voràgine de tanta novetat en bona part insubstantial, un fet al qual, malauradament, ens anem resignant sense oferir gaire resistència.

La creu de Cabrera completa -si més no de moment- el cicle de novel·les històriques que Sorribes encetà amb *La forja de Lessera* (dedicada al món dels ibers) i del qual *Noverint universi* (centrada en el món medieval) fou la segona i més destacada fita. Un cicle que comparteix territori -les comarques interiors del nord del País Valencià- i que recrea tres moments puntuals del passat que no guarden, entre ells, altra relació que l'espacial. Tres moments -el món dels ibers, el sistema feudal rural i la peripècia bèl·lica carlista- que no figuren entre els més trescats pels novel·listes amb tendència a ambientar les seues trames en el passat. Un punt, doncs, a favor de Sorribes.

EL TIGRE DEL MAESTRAT

Com és fàcil deduir, l'obra que clou la sèrie transcorre amb el rerefons de les guerres carlines, algunes de les fites més senyeres de les quals succeïren en l'entorn de Morella. Allí fou on es forjà la llegenda del Tigre del Maestrat, el general carlí Ramon Cabrera que presta el nom a la novel·la. Però, contra el que se'n podria deduir, i com és ja habitual en Sorribes, el protagonisme de l'obra no recau en les esquenes de personatges rescatats o inventats a partir de la lletra gran de la història. Ben al contrari, l'autor alimenta la trama a partir de personatges provinents de les classes baixes, una posició que li permet copsar qui hi ha al darrere de les grans paraules amb què, sovint, s'escriu la crònica del passat. Una versió que, normalment, té poc de grandesa i molt de patiments inútils i d'injustícies; poc de gestes èpiques i molt de petites heroïcitats anònimes. Potser per això, Sorribes té tendència a la coralitat (absoluta en *Noverint universi*), al protagonisme compartit entre diferents personatges: un capellà que fuig d'un passat tèrbol, un masover arrossegat per la inèrcia de la guerra i una viuda que haurà de pagar el preu de la solitud i la rebel·lia són els tres fils mestres amb què Sorribes trenca l'argument d'una obra que s'aproxima en certs moments a la novel·la d'aventures però que mai no deixa d'interessar-se per l'àmbit de les emocions. Una lectura amena que confirma Sorribes com un bon creador de personatges i com un escriptor del qual es poden esperar aportacions més que notables.